

92453

TOAD PALM

apriil 1956. rektorile autorile
5. VI 56.

DELLO DESKI

BIOLOOGIATEADUSTE KANDIDAAT

A-37909

TOAPALMID

EESTI AIANDUSE JA MESINDUSE SELTSI VÄLJAANNE

TALLINN 1956

2

Tartu Riikliku Olikooli
Raamatukogu

92453

Meie maa peab ka väliselt olema kõige
ilusam maa maailmas!

I. V. Mitšurin

S a a t e k s

Eesti Aianduse ja Mesinduse Selts on muude ürituste hulgas võtnud oma südameasjaks ka lillekasvatusalaste küsimuste selgitamise, lillekasvatuse meetodite ja kogemuste levitamise.

Lilled on alati köitnud inimeste tähelepanu, arendanud nende ilutunnet. Eriti lähedaseks on lilled saanud nõukogude ühiskonnas töötajatele, kes ehitavad uut, kaunist ja rõõmuküllast elu, kes ehitavad uusi linnu ja asulaid ning kaunistavad neid lilledele ja teiste dekoratiivtaimedega. Ühiskondlike ruumide — klubide, teatrite, kinode jt. kaunistamisel on lilledel tähtis koht. Ka iga töötaja eluruumide ja koduümbruse kaunistamisel on lilled asendamatud.

Suureks lüngaks lillekasvatuse ja muude ehisaiaanduse alade edasiarendamisel on seni olnud vastava eestikeelse kirjanduse nappus. Eesti Aianduse ja Mesinduse Selts on kavandanud kirjastada rea lühiväljaandeid üksikute lilledele, sealhulgas ka toalilledele ja muude dekoratiivtaimede kasvatamise meetodite ja kogemuste levitamiseks. Käesolev brošüür toas kasvatatavate palmide kohta on esimene kavatatavast sarjast. Siin antakse asjaarmastajatele ülevaade palmide kasvutingimuste, hooldusvõtete, liikide määramise ning kahjurite tõrje küsimustes.

Märkused ja ettepanekud käesoleva teose kohta palutakse saata Eesti Aianduse ja Mesinduse Seltsile, Tallinn, Lai 41.

Eesti Aianduse ja Mesinduse
Selts

SISSEJUHATUS

Palmidel on suur dekoratiivne tähtsus ühiskondlikult kasutatavate ruumide, nagu kultuurimajad, kinod, teatrite eesruumid, raudteejaamade ootesaalid jne., kaunistamisel. Samuti on nad meeldivamaid dekoratiivtaimi ka kodanike elu- ja tööruumides. Oma rohelise ja kaunikujulise lehestikuga arendavad palmid inimeste esteetilisi tundeid.

Nõukogude Liidu subtroopilistel aladel on palmid tähtsad ka pargi- ja puistestepuudena. Esimesed palmid istutati Krimmis avamaale XIX sajandi algul. Umbes samal ajal hakati neid kultiveerima ka botaanikaaedade kasvuhoonetes. Nii oli Tartu botaanikaaias 1810. a. kolme liiki palme (perekondadest *Phoenix*, *Chamaerops*, *Rhapis*).

Nõukogude inimest ei rahulda ainult palmide vaatlemine botaanikaaias, vaid nad tahavad neid näha ka oma töö- ja eluruumides. Seepärast ootavad paljud asjaarmastajad palmikasvatuse laiendamist aiandites ja elanikkonnale noorte palmitaimede müügi organiseerimist.

Käesolevas brošüüris käsitletakse mitmeid palmiliike, mida on võimalik kasvatada töö- ja eluruumides ning ühiskondlikes kultuuriasutustes. Siin tutvume mitmesuguste töödega palmide kasvatamisel ja hooldamisel. Need on küllaltki lihtsad ning nendega tuleb toime iga asjaarmastaja. Ainult hoolt ja armastust vajavad palmid. Neid ei tohi kunagi unustada, eriti mitte suveperioodil, millal neil toimub intensiivne elutegevus. Siis vajavad nad valamist, piserdamist, pesemist, ümberistutamist, väetamist jne. Kui palme hooldada tähelepanelikult, siis kasvavad nad hästi ja rõõmustavad kõiki oma suurte dekoratiivsete lehtedega. Kõige rohkem rõõmu tunneb aga hooldaja ise, nähes palmide normaalset arengut.

Peale dekoratiivsete omaduste ei saa mainimata jätta

palmide küllaltki suurt majanduslikku tähtsust subtroopilistel ja troopilistel aladel. Palmide viljadest ja lehtedest võib saada kiudainet, jahutaolist ainet saagot ja taimset vaha; palmidest toodetakse suhkrut, veini, paberit jne.

Datlipalmide kultuurvormide viljad on lihakad, meenutavad ploome ja on hästi magusad kõrge suhkruprotsendi tõttu (50%). Kääbuspalmide lehtedest saadakse kiudu, mida nimetatakse taimseks jõhviks. Mõnede teiste liikide lehtedest saadakse taimede sidumise niint — raffianiint. Karnauuba palmi lehtedel ja tüvel tekib paks vahakiht, mis on tuntud karnauuba vaha nime all. Seda kogutakse puust nugade abil ja kasutatakse küünalde valmistamiseks. Õlipalmide viljakattest saadakse kollast õli, nn. palmiõli, seemnetest valget ja omadustelt paremat, nn. tuumpalmiõli. Viimast kasutatakse parfümeerias seepide valmistamisel. Kookospalmide viljad on võrdlemisi suured ja mitmeti kasutatavad. Vilja puitunud sisekattest (endokarp) valmistatakse toidunõusid. Vahekate (mesokarp) sisaldab kiude, mida nimetatakse kookosniineks. Niin on tuntud koiiri nime all ja sellest valmistatakse põrandavaipu ja nõöri. Seeme ise on umbes rusikasuurune. Noorel seemnel on toitekude (endosperm) läbipaistev vedelik ja troopikamaadel tarvitatav kookospiima nime all. Seemnete valmimisel piim tiheneb, tihenenud endospermi nimetatakse kopraks, mida pärismaalased kasutavad toiduks selle kõrge rasvaprotsendi tõttu (54%). Peale selle on kopra tähtis tooraine õli saamiseks. Tihenenud toitekoest valmistatakse kookosvõid, vedelat aga kasutatakse parfümeeriatööstuses. On ka palmiliike, millede viljakate ja toitekude on hemitselluloosi rohke sisalduse tõttu väga kõva. Nendest saadakse nn. «taimset elefantiluu», mida kasutatakse nõöbivabrikutes, mööblitööstustes ja mujal mitmesuguste laiatarbekaupade valmistamisel.

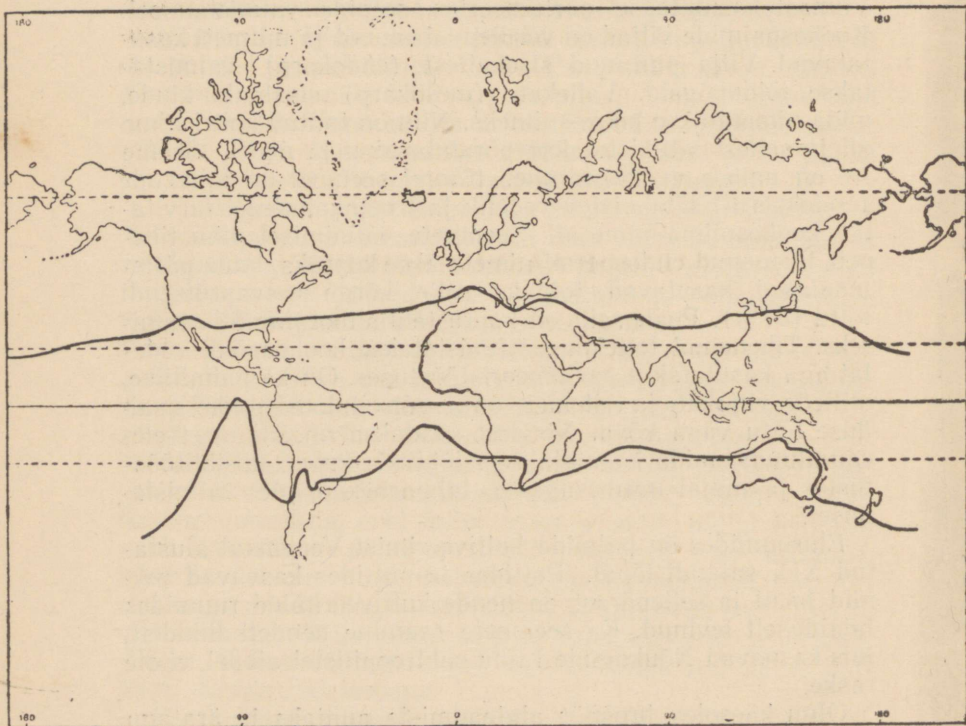
Eluruumides on palmide kultiveerimist Venemaal alustatud XIX sajandi lõpul. Pottides ja püttides kasvavad palmid hästi ja sellepärast on nende kultiveerimine ruumides laialdaselt levinud. Ka seemnete saamine nendelt liikidelt, mis kasvavad Nõukogude Liidu subtroopilistel aladel, ei ole raske.

Olgu käesolev brošüür algteadmiste andjaks ja äratagu huvi palmide vastu!

PALMIDE GEOGRAAFILINE LEVIK

Palmiliike on ligi 1700. Lehtede ehituselt jaotatakse nad kahte suurde rühma: sõrmlahised ehk lehvikpalmid ja sulglehised palmid. Viimased moodustavad kogu palmiliikide arvust $\frac{9}{10}$, sõrmlahised palmid ainult $\frac{1}{10}$.

Kuigi palmi eri liikidel on kasvutingimused erinevad, eelistavad nad kõik niiskemat mulda. Nad kasvavad hästi merede, jõgede ja järvede kallastel. Niiske kasvuala puhul lepivad mõned liigid ka väiksema õhuniiskusega, kuid ei armasta otsest kuuma päikesepaistet. Palmid kasvavad sageli lehtpuumetsas koos teiste puudega (kastan). Mõned neist kasvavad mägedes 1000—2000 m kõrgusel, kus temperatuur on jahedam (*Trachycarpus Martiana*).

Joonis 1. Palmide leviku areaal.

Palmide nõuetest temperatuuri, mulla- ja õhuniiskuse suhtes on tingitud nende leviku areaalid. Nimelt on enamik palmidest levinud troopilistel aladel, mida näitab levikukaart.

Viimasest nähtub, et palmide levikualad ulatuvad umbes 38°-ni ekvaatorist põhja poole ja 38°-ni ekvaatorist lõuna poole, seega võrdlemisi kitsal alal. Liigirohked palmide alad on Lõuna-Ameerikas mõlemal pool ekvaatorit, Austraalias ja India ning Hindustani poolsaare vahel olevatel saartel; liigivaesemad on Kesk-Ameerika ja Põhja-Aafrika. Üksikuid palmiliike leidub Põhja-Ameerikas, Vahemeres asuvatel poolsaartel ja saartel, Põhja-Indias ja Hindustanis, Lõuna-Hiinas ja Jaapanis.

Põhjapoolkera osas on rohkem levinud sõrmlehised ehk lehvikpalmid — vašingtoniad, sabalid, eritead (Põhja-Ameerikas) ja kääbuspalmid (Euroopas), karuspalmid (Himaalajas, Hiinas ja Jaapanis). Lõunapoolkera osas on rohkem levinud sulglehised palmid: jubapalmid (Tšiilis), longuslehine datlipalm (Aafrikas). Samuti esineb sulglehiseid palme Madagaskaril, Uus-Meremaal ja Austraalias, kus kasvab ka lehvikpalm — austraalia lehvikpalm.

PALMIDE KASVUTINGIMUSED

Palmid on küll head dekoratiivtaimed, kuid nad on nõudlikud keskkonna tingimuste, nimelt valguse, temperatuuri, õhuniiskuse ja küllaldase puhta õhu suhtes (eelistavad kõrgemaid tube). Arvestades olemasolevaid tingimusi tuleb valida sobiv palmiliik, mida antud oludes saab kasvatada.

Valgus on toas enamasti ühepoolne, mistõttu palmid tuleb asetada võimalikult akna lähedale, eriti põhjapoolsete akendega tubades. Lõunapoolsete akende lähedal olevad taimed võivad aga saada jälle liiga palju otsesest päikesevalgust, mille tagajärjel võivad tekkida nende lehtedel põletushaavad. Nende vältimiseks tuleb aknad katta marli või tüllkardinatega.

Kuum päike kuivatab ka ruttu potis või pütis oleva mulla. Akna lähedal võib talvel külma õhu tõttu langeda mulla temperatuur potis liiga madalale, mille tagajärjel juurekava tegevus soikub ja palm jääb pödema. Selle vältimiseks pea-

vad olema aknaraamid hästi klaasitud, kititud ja värvitud, et aknad ei laseks külma õhku läbi.

Vastavalt palmide suurusele asetatakse nad kas aknalauale või selle laiendusele, suuremad aga pingikesele või postamendile. Nurgaakende puhul paigutatakse palm kahe akna vahele, sest sel juhul saab ta valgust kahest küljest. Soodsaim palmide kasvukoht valgustuse suhtes on klaasrõdu.

Õhuniiskus võib taimede jaoks olla toas sageli liiga vähene, seda eriti keskküttega ruumides. Vähest niiskust näitavad palmilehtede kuivanud tipud. Toas ei ole küll võimalik seinu ja põrandaid niisutada suurema relatiivse õhuniiskuse saavutamiseks, küll aga on võimalik lehti piserdada väikese pulverisaatoriga, see suurendab õhuniiskust.

Temperatuuri suhtes on palmidel erinevad nõuded. Suurem osa neist kasvab hästi keskmise toatemperatuuri juures. Mõnedel palmidel jätkub talvel 5—8° C soojusest, kuna teised nõuavad 18° C ja rohkemgi soojust.

Talvel toa õhutamisel ei tohi taimed saada külma õhku, mis mõjub pidurdavalt nende kasvule. Värske õhk on aga palmidele tarvilik, õhutamata ruumides palmid ei kasva.

Valada tuleb palme erinevalt aastaajale. Sügisel ja talvel valatagu vähem, sest siis on niiskusetarvidus väiksem. Talveperioodil võivad juured rikkaliku valamise puhul mädanema hakata, sest liiga märjas mullas on õhku vähe. Talveperioodil on vaja valada siis, kui mullapall on umbes pooleni kuivaks tõmbunud. Valatagu nii, et mullapall täiesti märguks, aga mitte nii, et pealmine osa on märg, keskelt aga jääb kuivaks. Pikema aja jooksul kuivalt hoitud taimede lehed hakkavad kuivama ja taim hävib.

Üleliigne vesi voolab ära aukude kaudu, mis on püti või poti põhjas. Kastmisvee hulk oleneb taime suurusest, toa temperatuurist ja ilmast. Päikesepaistelise ilmaga on vee-tarvidus suurem kui vihmase või pilves ilmaga.

Valada tuleb palme leige veega; eriti külmal aastaajal ei ole soovitatav kohe kraanist tuleva veega valada, vaid vett hoitagu enne toa temperatuuris, et see soojeneks. Külm vesi halvab juurte tegevust, mis omakorda pidurdab kasvamist ja arenemist. Talvel valatakse taimi 2—3 päeva tagant, kuid mullapalli ei tohi lasta läbi kuivada. Samuti ei tohi talvel jätta mullapallist läbiimbunud vett poti alusele

seisma, sest juured võivad liigse niiskuse tõttu mädanema minna. Suvel tuleb valada iga päev ja rikkalikumalt kui talvel. Suvel, juulis ja augustis, võib pärast valamist vesi jääda poti alusele paariks tunniks.

Peale valamise on tarvis taimi ka **piserdada** puhta leige veega. Suvekuudel, juunist-augustini, piserdatakse pulverisaatoriga kaks korda päevas, õhtul ja hommikul. Talvel pühitakse kord kuus lehed mõlemalt poolt puhtaks leiges vees märjaks tehtud lapiga. Lapp loputatakse aeg-ajalt puhtaks.

Joonis 2. Palmilehtede pesemine.

Sageli tekib pottidele või pütidelt valge, must või roheline korrake, mis koosneb alamatest taimedest (vetikad, samblikud). See areneb kiiresti edasi, täidab poti poore ja takistab mulla õhustamist. Pottidelt või pütidelt tuleb mainitud korrake leige veega kõrvaldada. Muld potis aeg-ajalt tiheneb, mille tagajärjel see on vähem õhurikas; selle vältimiseks kohendatakse potis mulla pealmine kiht pulgakesega üles.

Sageli tõmbuvad palmide lehtede otsad pruuniks ja kuivaks. Kuivanud osa lõigatakse ära nii, et elavad koed jäävad puutumata. Säärane lõikus parandab hästi palmi olukorda. Leht tervikuna lõigatakse alles siis ära, kui üle poole sellest on hävinud. Taimet külge jäetakse umbes 10 sm pikune tüügas.

PALMIDE ÜMBERISTUTAMINE

Palmide ümberistutamine algab varakevadel (märtsist — juunini), kui kasvu intensiivsus suureneb. Nooremad palmid väikestes pottides istutatakse ümber igal kevadel, tugeva kasvu puhul isegi kaks korda aastas. Suuremaid, puupüttides kasvavaid palme istutatakse ümber 3—5 aasta tagant.

Ümberistutamisel valitakse 2—3 sm võrra endisest suurema läbimõõduga pott, pütt aga 4—5 sm võrra suurem. Kui ümberistutamisel selgub, et juurestik on nõrk, võib istutada samasse potti tagasi. Sel puhul ainult uuendatakse mulda. Sellest järgneb, et ümberistutamiseks valitakse pott või pütt vastavalt juurestiku suurusle. Kui neid nõudeid ei täideta, siis võivad juured mädanema minna. Võsused ajavad palmid nõuavad suuremaid istutusnõusid kui teised.

Palmidele on sobiv peamiselt mättamuld, raske ja kerge, millele lisatakse veel lehe-, komposti-, lava- või turbamulda.

Mättamulda saadakse murumätta ja sõnniku kõdunemisest. Raske mättamulla jaoks pakitakse kiht savikaid murumättaid, sellele kiht sõnnikut jne.; kerge mättamulla jaoks võetakse aga murumättad liivakalt maalt. Mainitud mullasegu on kasutamiskõlblik 2—3 aasta pärast.

Lehemulla moodustavad puude ja põõsaste kõdunenud lehed, mis on hunnikus mullaks muutunud.

Kompostimulda saadakse taimet- ja loomajäätmete kompostimisel.

Lavamulda saadakse sõnnikulavast väljavõetud sõnniku kõdunemisel.

Turbamulda saadakse kõduneva turbasambla või turbapuru kompostimisel.

Kõik mullad vajavad suve jooksul ümberkaevamist ja kuiva suve puhul ka valamist.

Palmile sobiva mulla koostis o'leneb palmi east ja on ka erinev eri perekondadel, mistõttu segu koostis on antud eraldi, tubades kasvatatavate palmide kirjelduse juures.

Mullasegule võib veel varuväetisena lisada sarvelaaste, verejahu või superfosfaati.

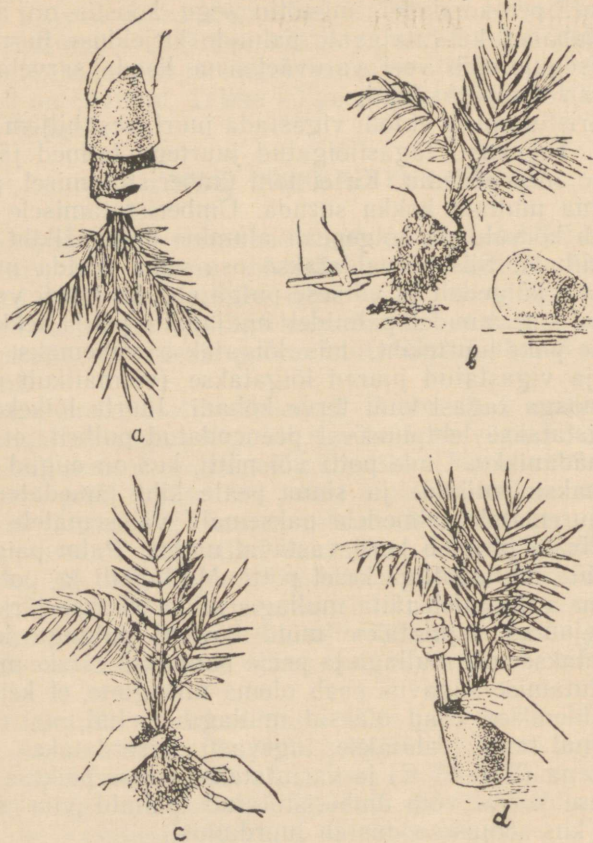
Ümberistutamisel ei tohi vigastada juuri, sest hiljem need hävivad. Tugevasti tagasilõigatud juurtega taimed jäävad aga toaoludes põdema. Ka ei tohi ümberistutamisel palju juuri ilma mullata kokku suruda. Ümberistutamisele asudes tuleb kõrvaldada kõigepealt alumine drenaažikiht (liiv ja potikillud). Siis kõrvaldatakse osa vana mulda mullapalli pealt, külgedelt ja väikese pulga abil ka juurte vahelt. Mõnikord on vanadel palmidel mullapalli põhja tekkinud spiraalne paks juurtekiht, mis lõigatakse vähemaks. Ülearused ja vigastatud juured lõigatakse (võimalikult risti) terava noaga tagasi kuni terve kohani. Juurte lõikekohtadele puistatakse lehtpuusöest peenendatud pulbrit, et ära hoida mädanikku. Uude potti või pütti, kus on augud põhjas, panakse potikilde ja sinna peale kiht jämedateralist liiva, suurematele taimedele paksemalt, väiksematele õhemalt. Liivale järgneb kord vastavat mulda. Palm paigutatakse nüüd mullapalliga keset potti. Mullapalli ja poti või püti seina vahe tuleb täita mullaga, mida tehakse järk-järgult, seejuures vajutatakse muld kõvasti pulgaga kinni. Nii täidetakse pott mullaga ja peale pannakse värske mullasegu. Istutamise sügavus peab olema niisugune, et ka juurrestiku ülemised osad o'leksid mullaga kaetud.

Istutatud taimi valatakse tugevasti, piserdatakse lehti sooja veega (25—30° C) ja varjutatakse otsese päikese eest. Võimaluse korral võib ümberistutatud palmid viia sooja lavasse, kus soojus soodustab juurdumist.

Lisaväetamine on tarvilik eriti neil palmidel, mida ei ole samal aastal ümber istutatud. Ümberistutatud palmid on isegi varustatud küllaldaselt toiteainetega.

Väetatakse intensiivsel kasvuperioodil, aprillist kuni septembrini. Sügisel ja talvel ei ole soovitav seda teha. Väetatakse sarvelaastude, verejahu, loomade või lindude väljaheidetest ning mineraalväetistest valmistatud vedelväetisega.

Väljaheidetele valatakse vesi peale ja lastakse käärida. Tarvitamisel lahjendatakse seda segu vahekorras 1:8. Ämbritäie vedelväetise kohta lisatakse 12 g superfosfaati.

Joonis 3. Palmi ümberistutamine:

a — taime väljavõtmine potist; b — mulla kõrvaldamine juurte vahelt pulga abil; c — juurte tagasilõikamine; d — mulla kinnivajutamine pulgaga.

Väetatakse 2—4 nädala tagant. Kui muld potis on kuiv, valatakse enne veega ja siis alles vedelvätisega. Väikesetele, ligi aasta vanustele palmidele soovitab B. V. Serdjukov mineraalväetistest kasutada väävelhaput ammoniumi,

superfosfaati ja kaalisoola vahekorras 1,6:1:2,8 ning seda segu panna 5 g 10 liitri vee hulka.

Täisväetisena antakse vanematele palmidele 9,6 g mineraalväetiste segu 10 liitri vee kohta vahekorras: 3,8 g väävelhaput ammooniumi, 2,4 g superfosfaati ja 3,4 g kaalisoola. Mineraalväetiste lahust valatakse umbes 16 sm suurusesse potti istutatud palmile 0,25 liitrit, väiksematele vähem ja suurematele rohkem. Siin ei ole veega eelvalamine vajalik. Valatakse märtsist kuni oktoobrini paar korda nädalas nii, et muld märgub.

(Väävelhapu ammooniumi puudumise korral võib seda asendada $\frac{1}{3}$ võrra väiksema ammooniumsalpeetri kogusega).

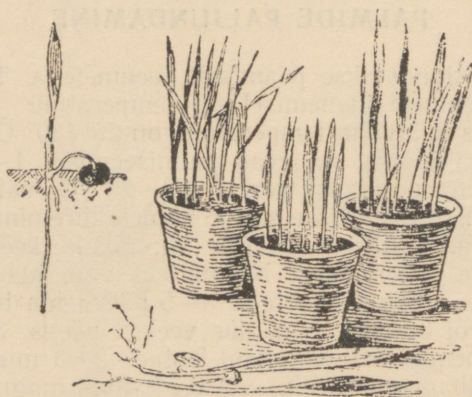
PALMIDE PALJUNDAMINE

Palme paljundatakse peamiselt seemnetega. Tähtsamaid tegureid seemnete idanemisel on temperatuur ja niiskus. Idanemiseks sobivaim temperatuur on 25—30° C. Mainitud temperatuuri juures idanevad palmiseemned 1—1,5 kuud, madalama temperatuuri korral, 18—20° C, vältab idanemine poole kauem. Värske seeme idaneb kiiremini kui vana. Palmiseemnete idanemist võib kiirendada keemiliste ja mehaaniliste vahenditega. Nii näiteks võib idanemise kiirendamiseks seemneid leotada 3—5 päeva toa temperatuuriga vees või 35—40° C soojas vees 2 päeva. Samuti kiirendab idanemist, kui seemneid leotada 2—3 minutit 0,3% -lises väävelhappes (H₂SO₄) või 0,7% -lises magneesiumkloriidis (MgCl₂) 3—4 minuti jooksul. Seemnete idanemist saab kiirendada ka kõva seemnekesta mehaanilise vigastamisega viilimise teel.

Seemned külvatakse potti või kastikesse, mis on täidetud pooleni mättamulla, lehemulla ja liiva seguga. Seemneid võib aga idandada ka puhtas, pestud liivas või turba-purus. Seemned külvatakse nii, et nad jääksid üksteisest paari sentimeetri kaugusele, kaetakse mullaga, valatakse tugevasti veega üle ja paigutatakse sooja kohta. Kui noori palme kasvatatakse toas, on soovitatav teha aknalauale spetsiaalne kastike. Viimase põhja võib monteerida elektrilambi, mis soojendab idanevaid seemneid ja noori taimi. Kasti sisse, elektrilambist kõrgemale, pannakse restike,

millele laotakse väikesi kivikesi või lillepoti tükke, nendele paigutatakse veel turbasammalt, mille peale panakse külvipotid või noored taimed. Hõredast alusmaterjalist pääseb soojus kergesti üles pottideni. Kasti peale panakse klaas, et soojus ei saaks ruumis hajuda. Kasti küljed ja otsad võib teha ka klaasist. Suurema valgustuse tõttu on siis võimalik noori palme kultiveerida paremates tingimustes. Vähese valguse puhul kipuvad taimed eriti talvel välja venima. Kuid noored palmid ei vaja otsest päikesevalgust, mis võib olla intensiivsel kujul isegi kahjulik.

Kastis hoitakse paras temperatuur ja ka õhuniiskus. Viimast saame reguleerida pottide ja nende aluse piserdamisega.

Joonis 4. Seemnest tärganud noored palmid.

Seemnetest sirgunud noored palmid pikeeritakse väikesesse pottidesse (läbimõõt 6—7 sm). Pikeerimiseks sobiv aeg algab pärast esimese idulehe arenemist. Pikeerimisel ei tohi juuri vigastada. Mullaks on sobiv võtta 2 osa mättamulda, 1 osa lehemulda ja 0,5 osa pestud liiva. Poti põhja panakse dreneažiks potitükke ja sõredat pestud liiva. Taim tuleb asetada niisama sügavalt mulda, nagu ta kasvas varem. Juured suunatakse ühtlaselt laiali ja paigutatakse mulda ühes seemnega. Pärast istutamist valatakse ja var-

jutatakse taime otseste päikesekiirte eest. Esimesel kolmel aastal istutatakse palmid ümber igal kevadel aprilli- või maikuus. Igal ümberistutamisel võetakse pott vastavalt taime juurestikule.

TÄHTSAMAIK TOAS KASVATATAVAID PALME

PEREKONDADE MÄÄRAMISE TABEL

1. Lehed sõrmjad	2
— Lehed sulgjad	6
2. Leherootsud konksjate ogadeta	3
— Leherootsud konksjate ogadega	4
3. Leheroots lehelaba piiril kahelt poolt küljest sisse litsutud.	
K a r u s p a l m i d (<i>Trachycarpus</i>)	lk. 20
— Leheroots ülalküljel kogu pikkuses renjas	
S a b a l i d (<i>Sabal</i>)	lk. 19
4. Lehehõlmade äärtelt ripuvad alla valged niiditaolised niinekiudude kimbud	
V a š i n g t o o n i a d (<i>Washingtonia</i>)	lk. 21
— Lehehõlmade äärtel puuduvad valged niitjad niinekiudude kimbud	5
5. Lehehõlmade laius vähemalt 4—5 sm, rohelised, tipud longus.	
L e h v i k p a l m i d (<i>Livistona</i>)	lk. 18
— Kõikides tunnustes erinevad, lehehõlmad mitte laiemad kui 3 sm, hallikas-rohelised	
K ä ä b u s p a l m i d (<i>Chamaerops</i>)	lk. 16
6. Lehekesed paaritusulgjad	7
— Lehed paarissulgjad, tüvi lüliline	10
7. Alumised lehekesed on muutunud teravaiks astlataolisteks moodustisteks	8
— Alumised lehed ei ole muutunud astlataolisteks	9

8. Leheksed pikikurrulised
- D a t l i p a l m i d (*Phoenix*) lk. 23
- Lehekesed ei ole kurrulised
- J u b a p a l m i d (*Jubaea*) lk. 25
9. Leherootsust vähem kui pool varustatud lehekestega
- K e n t i a d (*Howea*) lk. 26
- Leherootsust rohkem kui pool varustatud lehekestega
- K o o k o s p a l m i d (*Cocos*) lk. 27
10. Leheroots silinderjas
- K e p p - p a l m i d (*Chamaedorea*) lk. 29
- Leheroots kolmekandiline
- E u t e r p e p a l m i d (*Euterpe*) lk. 29

SÖRMLEHISED PALMID

M a d a l k ä ä b u s p a l m (*Chamaerops humilis* L.)

Nõrga kasvuga sõrmjate lehtedega vähenõudlik toapalm. Tüve ülemisel osal esineb tüveümbriseid lehetuppi, mis aegamööda hargnevad võrkkiududeks. Lehed on kiirjalt jagunenud, sinakasrohelist, leherootsud 30—35 sm pikad, külgedel kõvade lühikeste ogadega.

Madal kääbuspalm talub kuiva õhku ega ole temperatuuri suhtes nõudlik. Talvel võib teda hoida 6—16° C temperatuuriga ruumides, seega ka jahedamates esikutes. Lepib nõrgema valgusega, kuid heades valgusetingimustes kasvab paremini. Suvel võib teda paigutada rõdule.

See liik annab rohkesti võsundeid, moodustades seega põõsataolise palmi. Kui tüve juurest kasvanud võsunditele panna sammalt ja hoida see niiskena, võivad võsundid juurduda. Sääraseid võsundeid saab emataime küljest eraldada ja kasvatada nendest uusi palme. Kuid ka põõsakuju-line palm on ilus ning omapärane.

Joonis 5. Madal kääbuspalm.

Värsked seemned idanevad 1,5—2 kuu jooksul. Noori taimi istutatakse ümber paari aasta tagant, vanemaid 4—5 aasta tagant. Igal aastal võetakse aga poti pealt osa vana mulda ära ja asendatakse see värsega. Ümberistutamiseks võetakse mulda järgmises vahekorras: noortele taimedele 1 osa savikat mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lehemulda, 1 osa pestud liiva; vanadele 2 osa savikat mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lehemulda ja 1 osa pestud liiva.

Valatakse suvel rikkalikult ja piserdatakse lehti veega, talvel valatakse mõõdukalt, nii et mullapall ei kuivaks läbi. Talvel ei piserdata, kuid üks kord kuus pestakse lehed märja lapiga.

Levinud Vahemeremaade lääneosas ja Põhja-Aafrikas.

Lehvikpalmid (*Livistona* R. Br.)

Lehed on suured, kiirjalt lehvikukujulised. Tüvi on kaetud leherootsu ümbritsevatest tihedalt pealekuti seisvate võrkküüdude rõngaist. Viimased on moodustunud lehetuppedest.

Lehvikpalmide kasvatamisel on sobivaks temperatuuriks 16—20° C. Lehti piserdatakse regulaarselt. Kevadel enne tugeva kasvu algust kõrvaldatakse need lehed, mis on pea-aegu täiesti kuivanud. Kui liiga vara eemaldatakse leht (pooleldi kuivana), siis see kiirendab järgmiste lehtede kuivamise protsessi.

Talvel tuleb lehvikpalmid asetada valgusele lähemale, suvel aga kaitsta otseste päikesekiirte eest.

Seemned idanevad 3—4 nädala jooksul. Ümber istutatakse palmid aprillis või mais. Muld on soovitatav võtta järgmises koostises: noortele 1 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lehemulda, 1 osa pestud liiva; vanematele 2 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lavamulda, 0,5 osa lehemulda, 1 osa pestud liiva. Noored taimed istutatakse ümber igal kevadel, vanemad 3—5 aasta tagant. Suvel valatakse rikkalikult sooja (25—30° C) veega. Valada on soovitatav hommikuti, kusjuures 2 tundi pärast valamist kallatagu mullast läbi alusele nõrgunud vesi ära. Talvel valatakse mõõdukalt, alles siis, kui mulla pealmine kord on kuivaks tõmbunud.

Orgaanilistest väetistest valmistatud vedelväetisega valatakse juunist kuni augustini umbes 3 korda kuus.

Taimed moodustavad toas aasta jooksul umbes 3 lehte, vanematest lehtedest hävib aga samal ajal kaks. Kümneaastased palmid võivad olla 8—10 lehega.

Kõige rohkem levinud liigid toas kasvatamiseks on: austraalia lehvikpalm (*Livistona australis* Mart.) Ta on toaoludes vastupidav liik. Pika leherootsu servadel

on tihedalt mustjaspruunid ogad. Lehe hõlmad on tipus vähe jagunenud. Levinud Austraalias.

Hiina lehvikpalm (*Livistona chinensis* R. Br.) Leherootsud lühemad, ogasid rootsu servadel hõredamalt kui eelmisel liigil. Kiirjalt hõlmised lehelaba hõlmad on sügavalt kahejaguse tipuga.

Levinud Lõuna-Hiinas.

Sabalid (*Sabal* Adans.)

Vanemate taimede lehed on hästi dekoratiivsed. Need on sõrmjad, kujult ümarad või alusel vähe talbjad. Leherootsud hallikad, pealt kogu pikkuses renjad, alt ümarad, oga-

Joonis 6. Väike sabal.

deta. Lehetuped ulatuvad võrdlemisi kõrgele, on lahtised ega ümbritse täielikult tüve, lõhenevad tüve jämedamaks kasvamisel ning hargnevad seejuures võrkkiududeks.

Need palmid võivad talvituda ka 8°C juures, kuid edukalt

saab neid kultiveerida 10—12°C talvetemperatuuri juures, kui asetada nad akna lähedale.

Seemned idanevad umbes 2 kuud. Noori taimi istutatakse ümber paari aasta tagant, vanemaid 5—6 aasta tagant. Mulda on soovitatav võtta järgmises koostises: noortele taimedele 1 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 0,5 osa lehemulda, 0,5 osa lavamulda ja 0,5 osa pestud liiva; vanematele 2 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lehemulda, 1 osa lavamulda ja 1 osa liiva.

Levinud Põhja-Ameerikas, Põhja-Kaliforniast kuni Floriidani, kus kasvab niiskematel, liivakamatel aladel.

Toaoludes võib soovitada väikest sabalit (*Sabal minor* Pers. syn. *S. Adansonii* Guers.) ja palmetto sabalit (*S. palmetto* Lodd.).

Karuspalmid (*Trachycarpus* H. Wendl.)

Leherootsu ristlõik on lehelaba juures mõlemalt poolt kumer, roots ogadeta, paljas. Lehed sõrmjad, radiaalselt sügavlõhised. Lehehõlmad lõpevad hambaga või on kaheks jagunenud. Lehetuppedest ja lõigatud leherootsude küljest hargnevad pruunid kiudsoonte kimbud, mis põhjustavad tüve karvalisuse. Lehtedest ja lehetuppedest saadakse kiudu, milledest valmistatakse tekstiilsaadusi.

Karuspalmid on samuti sobivad toas kasvatamiseks, kuna nad temperatuuri suhtes ei ole nõudlikud. Talvel võib temperatuur langeda 6—8°C, kuid hästi arenevad palmid 16—18°C juures. Seemned idanevad 1—2 kuu jooksul. Mulda on soovitatav võtta: noortele 1 osa rasket mättamulda, 2 osa kerget mättamulda, 0,5 osa lehemulda, 0,5 osa lavamulda, 0,5 osa pestud liiva; vanematele palmidele 2 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 0,5 osa lehemulda, 1 osa lavamulda, 0,5 osa pestud liiva.

Valatakse suvel rikkalikult, talvel mõõdukalt, nii et muld ei kuivaks. Suvel piserdatakse iga päev puhta veega.

Toas kasvatamiseks võib soovitada harilikku karuspalmi (*Trachycarpus excelsa* H. Wendl.), levinud Hiinas, ja fortuuna karuspalmi (*T. Fortunei* H. Wendl.), levinud Ida-Aasias ja Jaapanis. Need liigid erinevad lehehõlmade kuju poolest teineteisest. Nad moodus-

Joonis. 7. Harilik karuspalm.

tavad kõrge tüve, mis on karvane leherootsude küljest hargnevate kiudude tõttu.

Martiuse karuspalm (*T. Martiana* H. Wendl.) on madalama ja jämedama tüvega, väiksemate pikerguste tumeroheliste lehtedega, suhteliselt lühikeste lehehõlmade ja lühikese leherootsuga.

Vašingtoniad (*Washingtonia* H. Wendl.)

Sama tüüpi lehtedega nagu eelmised liigid. Leheroots vähe kumer. Nimi on antud Ameerika Ühendriikide esimese presidendi auks.

Kiudjas vašingtonia (*Washingtonia filifera*
H. Wendl.)

Lehtede servadelt ripuvad alla nägusad valged keerusniitjad kiud, mis on lehtedest väljatulnud niinekiud. Leherootsul on pruunikaskollased ogad.

Tüse vašingtoonia (*W. robusta* H. Wendl.)

Kasvult tugevam. Lehed rohelised, lühemad. Leherootsudel esineb rikkalikult tugevaid pruune ogasid.

Talvel vajavad need palmid madalamat temperatuuri. Toaoludes ei taha nad igakord kasvada, eriti siis, kui ruumid ei ole küllalt suured ja õhurikkad.

Mõlemad liigid on levinud Põhja-Ameerika Ühendriikides — Kalifornias ja Arizonas.

Ümberistutamisel võib kasutada järgmist mulla koostist: noortele 1 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 0,5 osa lehemulda, 0,5 osa lavamulda, 0,5 osa pestud liiva; vanemate taimede puhul 2 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lehemulda, 1 osa lavamulda ja 1 osa pestud liiva.

Vitspalmid (*Rhapis* L.)

Põösakujulised palmid. Tüvi meenutab vitsa. Lehed on väikesed, sügavalt jagunenud, lehehõlmade tipus esineb väikesi hambaid. Sobivad toas kasvatamiseks, sest lepivad kuiva toaõhu ja vähese valgusega ning ka temperatuuri suhtes ei ole nõudlikud, neid võib talvel hoida 6—8°C juures.

Tähtsamad liigid on lehvik-vitspalm (*Rhapis flabelliformis* L'Herit) ja madal vitspalm (*R. humilis* Blume). Pärinevad Jaapanist ja Hiinast.

Muld: 1 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lehemulda, 1 osa turbamulda ja 0,5 osa pestud liiva.

Trinakspalmid (*Thrinax* L.)

Esineb üks või mitu tüve. Lehed ümarad, alusel kärbitud. Sügavalt jagused. Hõlmade tipud kaheks lõhenenud.

Toas kultiveerimiseks sobivamaid palme. Taluvad kuiva toaõhku, ei ole nõudlikud ka temperatuuri ja valguse suhtes.

Tuntuim liik on hõbevalge trinakspalm (*Thrinax argentea* Lodd.) — lehtede alumisel küljel hõbevalged siidkarvad. Pärineb Antilli saartelt.

Noortele palmidele võetakse 2 osa kerget mättamulda,

1 osa lehemulda ja 0,5 osa pesud liiva; vanematele — 2 osa savikat mättamulda, 1 osa kergelt mättamulda, 1 osa lavamulda, 0,5 osa lehemulda ja 0,5 osa pestud liiva.

SULGLEHISED PALMID

Datlipalmid (*Phoenix* L.)

Selle perekonna esindajad on suurte paaritusulgjate liitlehtedega. Lehekesed lineaalsed — süstjad, teritunud tipuga, pikivoldilised. Alumised lehekesed on muutunud teravaks, astlataoliseks. Viljad on magusad söödavad datlid. Nad sisaldavad üle 50% suhkrut, kuid on ka tärkliserikkaid datlisorte. Lehti ja tüvesid kasutatakse kütteenäna. Tüvedest saadakse ka ehitusmaterjali, mille kvaliteet ei ole siiski kõrge.

Toapalmäna on nad Eesti NSV-s laialt levinud. Lepivad hästi toa temperatuuriga, vajavad aga rohkesti valgust. Seemned idanevad 1—1,5 kuu jooksul. Noored taimed tuleb istutada ümber igal aastal, vanemad 3 aasta tagant. Suured vanad palmid istutatakse ümber 5 aasta tagant. Ümberistutamist toimetatakse kevadel. Suve teisel poolel ei ole soovitatav palme ümber istutada. Sobiv muld noorematele taimedele on järgmise koostisega: 2 osa kergelt mättamulda, 0,5 osa lehemulda, 0,5 osa lavamulda ja 0,5 osa pestud liiva. Keskmise vanusega taimedele võetakse 1 osa rasket mättamulda, 1 osa kergelt mättamulda, 1 osa lavamulda, 0,5 osa lehemulda, 0,5 osa pestud liiva. Vanadele ja suurtele palmidele võetagu 2 osa rasket mättamulda, 1 osa kergelt mättamulda, 1 osa lavamulda, 1 osa lehemulda ja 0,5 osa pestud liiva.

Datlipalmid vajavad suvel rikkalikult valamist. Juuli- ja augustikuus jäetakse valamisel läbinõrgunud vesi poti alusele üheks päevaks, ööseks valatakse see aga ära. Talvel tuleb sooja veega valada rikkalikult, kui potis mulla pealmine pind kuivama lööb. Suvel, märtsist kuni augustini, intensiivsel kasvuperioodil on soovitatav väetada sõnnikuveega üks kord nädalas. Juurte kasv on tugev, mistõttu mullapall kogu taimega tõuseb potist kõrgemale ja tüvelähedased juured jäävad õhu kätte. Need tuleb katta sambalaga. Ümberistutamise korral lõigatakse alt juuri tugevami tagasi. Toaludes võib soovitada järgmisi liike:

Joonis 8. Harilik datlipalm.

Kanaari datlipalm (*Phoenix canariensis* hort.)

Lehed kuni 2 m pikkused, õige nõrgalt kaarjad. Talvel taluvad veel võrdlemisi hästi temperatuuri 8—10°C. Kõrgema temperatuuri juures (14—16°C) tuleb lehti puhastada niiske puhta lapiga üks kord kuus. Taimed asetada valgusele lähemale ja sagedasti õhustada tuba.

Levinud Kanaari saartel.

Longuslehine datlipalm (*P. reclinata* Jacq.)

Moodustab harulise tüve. Lehed üle 1,5 m pikad, kaarjad. Lehekesed süstjad, teritunud.

Talvel talub ka temperatuuri 12° C, kuid kõrgema temperatuuri juures kasvab paremini.

Levinud Aafrikas.

Metsdatlipalm (*P. silvestris* Roxb.)

Lehed üle 3 m pikad, kaarjad. Lehekesed 15—30 sm pikad ja 1,7—2,5 sm laiad, kompaktsed, sirged, mitte painduvad, alt sinakasrohelist. Temperatuuri nõuded vastavad eelmisele liigile. Samuti valgusnõudlik.

Levinud Ida-Indias.

Röbeleni datlipalm (*P. Roebelenii* O'Brien.)

Lehed ülemises osas kaarjad, üle 50 sm pikad, lühikese rootsuga, rohelist, alt sinakasrohelist. Sobiv temperatuur 16—18°C.

Levinud Indias.

Harilik datlipalm (*P. dactylifera* L.)

Lehed hallrohelist, kaetud valkja vahakihihiga, kuni 2 m pikad, kaarjad. Lehekesed 20—30 sm pikad.

Kasvab aeglaselt ja nõuab valgust. Kannab magusaid maitsevaid vilju, mida süüakse värskelt, kuivatatult ja konserveeritult mitmesuguste marinaadidena.

Levinud Põhja-Aafrikas, Araabias ja ulatub itta kuni Loode-Indiani.

Tšiili jubapalm (*Jubaea spectabilis* H. B. K.)

Lehed üle 2 m pikad. Sarnaneb väga datlipalmidega, kuid erineb nendest siledate lehekeste poolest ja leherootsu ehituselt. Talub kuiva toaõhku. Talvel tuleb taimed paigutada valgusele lähemale. Suvel valada rikkalikult, talvel puhastada lehti puhta niiske lapiga kord kuus.

Mulla koostis on noortele järgmine: 1 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lehe- või lavamulda ja 0,5 osa pestud liiva. Vanematele taimedele antagu 2 osa

rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lava-
mulda ja 0,5 osa pestud liiva.

Levinud Lõuna-Ameerikas, Tšiilis, kus kasvab mägedes
kuni 1200 m kõrgusel.

Kentia d (*Howea* Becc.)

Belmori kentia (*H. Belmoreana* Becc.)

Suurte kaarjate lehtedega, mis on 1,5—2 m pikad. Lehe-
kesed on paksud ja laiad. Leheroots lame, roheline, vahel
ka punaka varjundiga.

Levinud Vaikse ookeani Lord-Howe saarel.

Forsteri kentia (*H. Forsteriana* Becc.)

Lehed niisama pikad kui eelmisel liigil. Lehekesed poole
laiemad ja neid esineb väiksemal arvul kui niisama vanal
belmori kential.

Leherootsud rohelised ja eelmisest liigist tugevamad.

Levinud Lord-Howe saarel.

Joonis 9. Forsteri kentia.

Mõlemad kentia liigid lepivad hästi kuiva toaõhuga. Talve perioodil taluvad temperatuuri 14—16°C, kuid paremini kasvavad soojemas ruumis. Suvel juulist augustini piserdatakse lehti ja valatakse taimi rikkalikult; soovitakse hommikul valada, jätta vesi poti alusele õhtuni ja siis ära valada. Talvel valatakse sooja veega mõõdukalt.

Noored taimed istutatakse ümber igal aastal, vanemad 2—3 aasta tagant.

Sobiv muld on noortele taimedele 2 osa kerget mättamulda, 0,5 osa lehemulda, 0,5 osa lavamulda ja 1 osa pestud liiva, vanematele — 1 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 0,5 osa lehemulda, 1 osa lavamulda, 1 osa pestud liiva.

Kookospalmid (*Cocos* L.)

Vedelli kookospalm (*C. Weddelliana* H. Wendl.)

Nõrgakasvuline palm, 1—2 m kõrge. Sobiv toas kultiveerimiseks. Lehed 60—100 sm pikad, ülemises osas kaarjad. Lehekesed 12 sm pikad ja 2 sm laiad, pealt läikivad hele-rohelised, alt hõbehallid; leherootsul kuni 50 lehekest.

Kui see palm paigutatakse lõunapoolse akna juurde, tuleb teda otseste päikesekiirte eest varjata, et ära hoida päikese põletushaavu. Võib asetada kirde- ja loodepoolsete akende juurde, kus päike ei kahjusta.

Sobiv temperatuur talvel on 14—16°C. Mulla koostis noorematele taimedele on järgmine: 1 osa kergest mättamulda, 1 osa lehemulda ja 1 osa sõredat pestud liiva, millel võib hulgas olla väikesi kivikesi. Vanematele taimedele võetagu 1 osa rasket mättamulda, 1 osa kergest mättamulda, 0,5 osa lehemulda, 0,5 osa lavamulda ja 1 osa sõredat pestud liiva kivikestega.

Suvel valatakse rikkalikult, kuid poti alusele ei või jätta seisvat vett, sest juured hakkavad kergesti mädanema. Talvel valatakse mõõdukalt. Alati aga peab silmas pidama, et mullapalli ei lasta ära kuivada.

Sulgjas kookospalm (*C. plumosa* Hook.)

Moodustab harilikult ühe küllalt kõrge tüve, mille läbimõõt võib ulatuda 25—30 sm-ni. Lehed on pikad 3,5—4,5 m.

Levinud Brasiilias.

Joonis 10. Vedelli kookospalm.

Kaarjas kookospalm (*C. flexuosa* Mart.)

Moodustab tüve, mille kõrgus on umbes 3 m ja läbimõõt 5—9 sm. Lehed 90—100 sm pikad, kaarjad. Lehekesed

25—40 sm pikad ja 0,8 sm laiad, tipmine leheke lühem ja kitsam, umbes 10 sm pikk ja 0,2 sm lai. Leheroots 70—90 lehekesega.

Levinud Brasiilias.

Mõlemad liigid lepivad tooludega, kui nad asetatakse valgusele lähemale. Nooremad palmid istutatakse ümber 1—2 aasta tagant, kusjuures mulla koostis on järgmine: 2 osa rasket mättamulda, 1 osa lehemulda ja 0,5 osa liiva. Vanemaid palme istutatakse ümber 4—5 aasta tagant, milleks muld võetakse järgmise koostisega: 2 osa rasket mättamulda, 1 osa kerget mättamulda, 1 osa lavamulda, 0,5 osa pestud liiva. Drenaaziks poti põhja pannakse liiva ja lehtpuusüsi vahekorras 2 : 1 ning nende alla potitükke.

Suvel valatakse rikkalikult. Talvel valatakse sooja veega, kui ülemine mullakiht tõmbub kuivaks. Lehti puhastatakse märja lapiga üks kord kuus.

K e p p - p a l m i d (*Chamaedorea* Willd.)

Moodustavad teiba- või bambusekujulised tüved. Lehed enamasti sulgjad. Võivad kasvada ka põhjapoolsete aken-dega tubades, sest nad ei nõua otsest päikesevalgust. Lõuna-poolsel aknal tuleb palme kardinaga kaitsta otseste päikesekiirte eest.

Muld võetakse järgmises koostises: 4 osa rasket mättamulda, 1 osa lavamulda, 1 osa turba- või lehemulda ja 0,5 osa pestud liiva.

Suvel valatakse rikkalikult ja sageli piserdatakse. Talvel valatakse vähem ja iga kahe nädala järel puhastatakse lehed niiske lapiga.

Need palmid võivad õitseda ka tooludes. Õied on väikesed, kollased, punaka varjundiga. Kui isas- ja emaseksmp-lar õitsevad ühel ajal, on võimalik ka viljumine.

Selles perekonnas on üle 50 liigi. Toas kultiveerimiseks võib soovitada:

kõrget kepp-palmi (*C. elatior* Mart.) ja
saledat kepp-palmi (*C. elegans* Mart.).

Pärinevad Mehhikost.

Söödav euterpepalm (*Euterpe edulis* Mart.) on väga sarnane eelmisele liigile nii kujult kui ka kasvutingi-

Joonis 11. Söödav euterpepalm.

mustelt. Bambusesarnase rohelise lülilise varrega. Lehed paarissulgjad. Leheroots kolmekandiline.

Kasvukuhikud koos noorte lehtedega on söödavad, neid nimetatakse palmikapsaks. Viljadest valmistatakse assainimelist väga toitvat jooki.

Levinud troopilises Ameerikas.

PALMIDE KAHJUREID

Mitmesugused kilbikesega kaetud täid kahjustavad palmide lehti, leherootse ja tüvesid. Tavalised ja sagedamini esinevad on järgmised:

Kasvuhooone okastäi (*Pseudococcus adonidum*)

Emane täi on roheka 3,5 mm pikkuse kehaga. Keha äärtel on 17 paari valgeid niidikesi, nendest tagakehal olevad niidikesed on pikemad kui keha ise.

Okastäi kahjustab palmi lehti ja määrib need kokku oma ekskrementidega.

Oleandri okastäi (*Pseudococcus citri*)

Emane lai-ovaalne roosakas või rohekas, keha pikkus 4 mm. Keha äärtel 18 paari valgeid niidikesi. Ema muneb lehtedele või tüvele kuni 600 muna. Sigib partenogeneetiliselt. Isast võib harva kohata, ta on tiivuline.

Palmi pulktäi (*Fiorinia florinae*)

Kahjurid on mustjaspruunid pikad ja kitsad pulgataolised kilbikesed, asuvad palmi lehtedel, mida nad kahjustavad.

Luuderohu kilptäi (*Aspidiotus hederæ*)

Emasel kilbike valge või kollakasvalge, ümmarjas, isasel ovaalne.

Toalille kilptäi (*Lecanium hemisphaericum*)

Lameda, kollaka kilbikesega, osalt läbipaistev. Elutseb palmi lehtede alumisel küljel. Teda esineb ka teiste toataimede lehtedel.

Tõrje: Kõigile loetletud kahjuritele on tõrje ühine. Nad tuleb ühes munadega leige veega maha pesta lehtedelt ja tüvedelt. Pesemist korratakse 7—10 päeva tagant. Ka absoluutse alkoholiga pesemine hävitab kahjurid ja nende munad.

DDT mineraalõli emulsioon 1 : 100 hävitab kilptäid, kuid see võib kahjustada ka palmi lehti. Sellepärast tuleb lehed pärast pritsimist järgmisel päeval puhtaks pesta.

Ripstiivalised on 1—2 mm pikad putukad kahe paari kitsaste tiibadega, millel on pikiripsmed. Pistmis-suistega torkavad nad lehe epidermise läbi ja imevad sealt mahla. Lehtedele tekivad imemise tagajärjel kollakad lai-gud, lehed kolletuvad ning taim võib hävida kahjuri massi-lise esinemise korral. Nendest sagedamini esineb palmidel kasvuhoone võrkripslane (*Heliothrips haemorr-hoidalis*).

Tõrje: Pritsitakse 0,1—0,2%-lise nikotiin- või anaba-siinsulfaadiga, DDT 2%-lise suspensiooniga (200 g DDT 10 liitri veele) või tolmutada 5%-lise DDT-ga. Pritsimist ja tolmutamist korraldatakse 7—10 päeva tagant.

Punane kedriklest (*Tetranychus urticae*)

Kahjur on 0,2—0,5 mm pikk. Emased ja vastsed on hele-kollased punaste laikudega seljal, isased on üleni punased. Kahjustuse tagajärjel muutuvad lehed algul tähniliseks ja siis laiguliseks, klorofüll kaob lehest ja kahjustatud lehed muutuvad kollaseks. Kedriklest koob võrgendi, mis hiljem lehest eraldub, jäädes pooleldi õhku rippuma.

Levib hästi kuiva, sooja ja umbse õhuga ruumides. Niiskus ja tuuletõmbus pidurdavad tema levikut.

Tõrje: Tähtsaimaks tõrjevahendiks on väävlipreparaa-did. Tolmutatakse väävlitolmuga ja pritsitakse väävellubja-vedelikuga 1 : 60. Pritsitakse preparaadi НИУИФ-100-ga, mida võetakse 1,7—2 sm³ 30%-list kontsentrati 10 liitri vee kohta. Tõrjeks võib kasutada ka veel anabasiinsulfaati (0,1—0,2%).

TAIMENIMEDE REGISTER

<i>Chamaedorea</i> Willd.	16, 29
— <i>elator</i> Mart.	29
— <i>elegans</i> Mart.	29
<i>Chamaerops</i> L.	15
— <i>humilis</i> L.	16
<i>Cocos</i> L.	16, 27
— <i>flexuosa</i> Mart.	28
— <i>plumosa</i> Hook.	27
— <i>Weddelliana</i> H. Wendl.	27
datlipalmid	16, 23
datlipalm, harilik	25
— kanaari	24
— longuslehine	25
— mets	25
— rōbeleni	25
eritead	7
<i>Erythea</i> S. Wats.	7
<i>Euterpe</i> Mart.	16
— <i>edulis</i> Mart.	29
euterpepalmid	16
euterpepalm, söödav	29
<i>Howea</i> Becc.	16, 26
— <i>Belmoreana</i> Becc.	26
— <i>Forsteriana</i> Becc.	26
<i>Jubaea</i> H. B. K.	16
— <i>spectabilis</i> H. B. K.	25
jubapalmid	16
jubapalm, tšiili	25

karuspalmid	15, 20
karuspalm, fortuuna	20
— harilik	20
— martiuse	21
kentiad	16, 26
kentia, belmori	26
— forsteri	26
kepp-palmid	16, 29
kepp-palm, kõrge	29
— sale	29
kookospalmid	16, 27
kookospalm, kaarjas	28
— sulgjas	27
— vedelli	27
kääbuspalmid	15
kääbuspalm, madal	16
lehvikpalmid	15, 18
lehvikpalm, austraalia	18
— hiina	19
<i>Livistona</i> R. Br.	15, 18
— <i>australis</i> Mart.	18
— <i>chinensis</i> R. Br.	19
<i>Phoenix</i> L.	16, 23
— <i>canariensis</i> hort.	24
— <i>dactylifera</i> L.	25
— <i>reclinata</i> Jacq.	25
— <i>Roebelenii</i> O'Brien.	25
— <i>silvestris</i> Roxb.	25
<i>Rhapis</i> L.	22
— <i>flabelliformis</i> L'Herit	22
— <i>humilis</i> Blume	22
<i>Sabal</i> Adans.	15, 19
— <i>Adansonii</i> Guers	20
— <i>minor</i> Pers.	20
— <i>palmetto</i> Lodd.	20
sabalid	15, 19

sabal, palmetto	20
— väike	20
<i>Thrinax</i> L.	22
— <i>argentea</i> Lodd.	22
<i>Trachycarpus</i> H. Wendl.	15, 20
— <i>excelsa</i> H. Wendl.	20
— <i>Fortunei</i> H. Wendl.	20
— <i>Martiana</i> H. Wendl.	21
trinakspalmid	22
trinakspalm, hõbevalge	22
vašingtooniad	15, 21
vašingtoonia, kiudjas	21
— tüse	22
vitspalmid	22
vitspalm, lehvik-	22
— madal	22
<i>Washingtonia</i> H. Wendl.	15, 21
— <i>filifera</i> H. Wendl.	21
— <i>robusta</i> H. Wendl.	22

SISUKORD

Sissejuhatus	4
Palmide geograafiline levik	6
Palmide kasvutingimused	7
Palmide ümberistutamine	10
Palmide paljundamine	13
Tähtsamaid toas kasvatatavaid palme	15
Perekondade määramise tabel	15
Sõrmlehisid palmid	16
Sulglehisid palmid	23
Palmide kahjureid	31
Taimenimede register	33

Vastutav toimetaja J. Kerdi

Ladumisele antud 8. III 1956. Trükkimisele antud 7. IV 1956. Trüki-
pooznaid 2,25. Arvutuspooznaid 1,56. Trükiarv 3000. MB-03443.
Tell. nr. 1171.

Trükkikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk tn. 2.

Hind rbl. 3.—

A-37909

92453